

“Şuşa mədəniyyətinin inciləri”: “Açma-yumma” xalçası

Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən “Şuşa mədəniyyətinin inciləri” layihəsinin “Qarabağ xalçaçılıq məktəbi – Şuşa” bölməsi üzrə növbəti təqdimat “Açma-yumma” xalçasına həsr olunub.

Qarabağ tipinə aid olan “Açma-yumma” xalçalarının istehsal mərkəzləri qədim zamanlardan Ağdamın Xıdırılı, Cəbrayılın Papi və Sofulu kəndləri, XVIII əsrdən etibarən isə həmçinin Şuşa və ona yaxın yerləşən Şırlan və Xəlfəli kəndləri olmuşdur. Xalçaçılıq sənətinin əski ustalarının söylədiyi kimi, keçmiş zamanlarda Bərdə rayonunun Kəbirli kəndində (Ağcabədiyə yaxın) toxunan kiçik ölçülü “Açma-yumma” xalçaları çox məşhur olub. Onlar zərif iplərdən toxunurdu, həzin və sakitləşdirici çalarlara malik olur və bir qayda olaraq, xüsusi sifarişlə istehsal edilirdi.

“Açma-yumma” xalçalarının orta sahəsinin kompozisiyası, başlıca olaraq, bir neçə ətrafında dişciklərin olduğu rombabənzər naxışlardan (qellərdən) ibarətdir. Bir-birinin ardınca aşağıdan yuxarıya doğru bütün orta sahə boyunca yerləşən naxışlar (göllər) formalarına görə orijinaldır. Naxışların təsvirlərinin sxematikliyini və onları əhatə edən dişciklərin formasını nəzərə alaraq, xalçaçılar bu xalçaları ədalətli olaraq, “Açma-yumma” adlandırmışlar. Bu, toxuma prosesində naxışların istiqamətini müəyyən edən texniki termdir. Yuxarıda təsvir edilmiş göllərin yarısı eyni dəqiqliklə və ya kiçik dəyişiklərlə xalçanın sağ və sol tərəflərində təkrarlanır ki, bu da göllərin diaqonal və şaquli istiqamətlərdə təkrarlanması

görünüşü yaradır. Göllər arasındakı hamar fonlu burumlar xalçanı canlandırır. Qeyd edək ki, böyük xalılarda enindən asılı olaraq, naxışlar arası burumlar əhəmiyyətli dərəcədə genəlir. Haqqında danışılan xalça orta sahənin kompozisiyasına görə “Dəryanur xalçası”na bənzəyir. “Açma-yumma” xalçalarının haşiyə zolaqları müxtəlif olur. Lakin “Qotazlı buta”nın orta haşiyəsi xalçanın bu tipi üçün səciyyəvidir. “Açma-yumma” xalçalarının fonu, adətən, tünd göy rəngdə olur.

M.MÜKƏRRƏMOĞLU, “Xalq qəzeti”